TEK DUNYA ÇOK İNANÇ

DİYALOĞA FARKLI YAKLAŞIMLAR

Editörler:
Mahmut Aydın & Süleyman Turan

hitabevi

HİTABEVİ YAYINLARI-6
ISBN 978-605-63667-6-5

© Hitabevi, Mayıs 2013
Tek Dünya Çok İnanç| **Mahmut Aydın & Süleyman Turan**

Genel Yayın Yönetmeni
Erdal Eş

Sayfa Düzeni
Hitabevi

Kapak Tasarımı
Uğur Polat

Baskı
Tarcan Matbaası
Zübeyde Hanım Mahallesi, Samyeli Sokak No: 15
İskitler-Ankara
Tel: 03123843435

Basım Tarihi Mayıs 2013

Hitabevi Basım Yayın Dağıtım /Erdal Eş
Bayındır Sk. No: 27/28
Kızılay-Çankaya -Ankara
Tel: 0312 4355566
erdales@hotmail.com

Dinlerarası Diyalog: Yeni Bir Misyon Yöntemi

Mahmut Aydın

Giriş

Bilindiği üzere 1960'lardan itibaren Roma Katolik Kilisesi ve Dünya Kiliseler Birliği gibi iki temel Hıristiyan kuruluşu, Hıristiyan olmayan dinsel geleneklerin taraflarıyla "diyalog" adı altında daha olumlu ve yapıcı bir ilişki kurmak için, çeşitli resmi dokümanlar yayımlamaya ve diyalog toplantıları düzenlemeye başlamışlardır. Resmi Hıristiyan kurumlarının özellikle de Papalığın Hıristiyan olmayan dinsel geleneklere ve onların taraftarlarına yönelik II. Vatikan Konsili esnasında aniden gündeme gelen bu açıklık politikası, hem Hıristiyan olmayanların hem de Hıristiyanların zihinlerinde resmi Hıristiyan kurumlarının misyon politikasıyla ilgili bazı kuşku ve tereddütlere yol açmıştır. Örneğin bazı Hıristiyan otoriteler, diyalogu misyonerliğe bir alternatif olarak görerek ona karşı çıkarken, Hıristiyan olmayanlar da, onu resmi Hıristiyan kurumlarının Hıristiyan inancını daha etkili bir şekilde yaymak için yeni bir misyon yöntemi olarak gündeme getirdiklerini iddia ederek ona karşı daima mesafeli ve ihtiyatlı bir tutum takınma yoluna gitmişlerdir. Hıristiyan ve Hıristiyan olmayanlar arasında diyalog ve misyon ilişkisiyle ilgili ortaya çıkan bu şüphe ve tereddütleri izale etmek için, Kilise yetkilileri diyalog-misyon ilişkisini açıklayan bazı dokümanlar hazırlayarak bunları resmen kamuoyuna duyurma yoluna gitmiştir.

Kurumsal olarak yürütülen dinlerarası diyalogun, Hıristiyan olmayan dinsel geleneklere yönelik geleneksel Hıristiyan teolojisinin yeniden gözden geçirilerek daha olumlu ve yapıcı bir teoloji geliştirme aracı olarak değil, İncil mesajını daha etkili ve verimli bir şekilde

Hıristiyan olmayanlara sunma vasıtası olarak gündeme getirildiğine inanan bir araştırmacı olarak, bu yazımızda, resmi dokümanlar ışığında diyalog ve misyon ilişkisini ortaya koymaya çalışacağız. Bu çerçevede yapacağımız iş, Roma Katolik Kilisesinin 1990'ların başında dinlerarası diyalogun, İncil'i Hıristiyan olmayanlara sunarak onları Hıristiyanlığa davet etme ve böylece vaftiz etme olan misyonerliğin yerini aldığını ileri sürenlere karşı, diyalogun aslında yeni bir misyon yöntemi olduğunu açıkça ifade ettiği, birbirini tamamlayan *Dialogue and Mission* ve *Dialogue and Proclamation* adlı iki resmi dokümanın diyalogla misyonerlik arasındaki ilişkiyle ilgili ifadelerini çözümemek ve elde ettiğimiz sonuçları gerektiğinde diğer resmi dokümanlara atıfla desteklemek olacaktır.[1] Bunu yapmataki temel amacımız, "dinlerarası diyalogun" resmi Hıristiyan kurumlarınca özellikle de Roma Katolik Kilisesi tarafından yeni bir misyon yöntemi olarak gündeme taşındığını açık ve net olarak ortaya koyarak, bu resmi kurumlarla diyalog faaliyetinde bulunacak olanların dikkatli olmalarını sağlamaya çalışmaktır. Bazı Müslüman dini liderlerin veya kanaat önderlerinin, Hıristiyan yetkililerle yaptıkları görüşmelerde Papalık Dinlerarası Diyalog Konsilinin misyonuna yardımcı olmak istediklerini hatta bu misyonun tahakkuk edişini görmeyi yürekten arzu ettiklerini ve bu uğurda ellerinden gelen yardımı yapmaya çalışacaklarını beyan etmeleri, bizleri Kiliselerin özellikle de Katolik Kilisesinin yürüttüğü dinlerarası diyalog çalışmalarının gerçek tabiatını bir kez daha vurgulu bir şekilde ortaya koymaya sevk etmiştir.

Burada bir parantez açarak şu hususun da altını çizmek istiyoruz. Dinlerarası diyalogun yeni bir misyon yöntemi olduğunu söyleyerek, ondan vazgeçilmesi gerektiğini hiçbir şekilde ima etmek dahi istemiyoruz. Çünkü teknolojik gelişmeler ve bunlara paralel olarak hızla gelişen ulaşım ve iletişim vasıtaları neticesinde adeta küçük bir

---

1 Roma Katolik Kilisesi ve Dünya Kiliseler Birliğinin diyalogla ilgili resmi dokümanları ve diyalog faaliyetleri ile ilgili bkz., Mahmut Aydın, *Diyalogdan Monoloğa: Çağdaş Hıristiyan Düşüncesinde Hıristiyan-Müslüman Diyalogu*, Ankara, Ankara Okulu, 2001, (II, III ve IV. bölümler).

köy haline gelen günümüz dünyasında ortak sorunların el birliğiyle çözümü için "ötekiyle" diyalojik ilişki içinde artık bir lüks değil zorunluluktur. Dahası şiddet ve zorlama metotlarına karşın akıllı ve uygar bir şekilde çatışmaları çözümleme yolu olan diyalog dünya ölçeğinde büyük oranda karşılıklı saygı ve anlayış eksikliğinden kaynaklanan toplumsal çatışmaları da giderme yoludur. Kısaca bu yazıdaki temel amacımız, dinlerarası diyalogun Katolik Kilisesi ve Dünya Kiliseler Birliği tarafından bir misyonerlik aracı olarak kullanıldığını açıkça ortaya koyarak, bu kurumların taraftarlarıyla ilişkiye gireceklerin, onların gerçek niyetlerinden haberdar olarak buna göre politika belirlemelerine ve onlarla ilişkilerinde yukarıda ifade ettiğimiz tarzda yanlış anlaşılmalara yol açacak beyanlardan kaçınmalarına yardımcı olmaktır.

20. Yüzyılda Diyalog Fikrinin Ortaya Çıkışı ve Misyonla İlişkisi

Hıristiyanların Hıristiyan olmayan dinsel geleneklerin taraftarlarıyla diyalojik ilişkiye girmeleri gerektiği fikrinin ilk defa Katolik Kilisesinin düzenlediği II. Vatikan Konsilinde gündeme getirildiği ileri sürülmesine rağmen aslında bu fikir ilk olarak 1910 yılında İngiltere'nin Edinburgh kentinden düzenlenen Dünya Misyonerlik Konferansı tarafından gündeme getirilen, "Evrensel Hareket"e (*Ecumenical Movement*) dahil olan kiliselerde, geleneksel misyonerlik metotlarının giderek etkisizleştiği bir dünyada diğer din mensuplarına yaklaşmak için yen bir misyon yöntemi olarak ortaya çıkmıştır.[2] Nitekim Edinburgh toplantısında alınan kararlar ışığı altında hazırlanan ve üçüncü dünya ülkelerinde faaliyet gösteren misyon kuruluşları tarafından doldurulan bir ankette yeni misyon stratejileri şu şekilde özetlenmektedir:

---

2 Bkz., Kenneth Cracknell, *Justice, Courtesy and Love: Theologians and Missionaries Encountering World Religions*, London: Epworth Press, 1995.

(1)Hıristiyanlar, misyon faaliyetinde bulundukları diğer dinsel geleneklerin taraftarlarına karşı her zaman ve yerde saygı ve hürmet göstermelidir.

(2) Diğer dinsel geleneklerin mensuplarıyla yüz yüze yapılan görüşmeler, muhatabı tanıma konusunda onun dini inancıyla alakalı kitaplar okumaktan çok daha yararlı olduğundan misyon faaliyetinde bulunulmadan önce İncilin mesajının sunulacağı insanlar yüz yüze tanınmaya çalışılmalıdır.

(3) Bundan dolayı misyon faaliyetinde bulunacak olan misyon kuruluşları, mensuplarını öncelikle diğer dinsel geleneklerin taraftarlarıyla diyalojik ilişki kurarak onları daha yakından tanımaya sevk edecek çalışmalar yapmalıdır.

(4) Diyalog sürecinde Hıristiyan olmayan dinsel geleneklerde keşfedilen değerler ve iyi yönler, Hıristiyanlar tarafından takdirle karşılanmalı ve onların Hıristiyan mesajı sayesinde daha da geliştirilmesine ve ilerletilmesine çalışılmalıdır.

(5) Diyalog sürecinde Hıristiyanlar, diğer dinsel geleneklerde bazı vahiysel unsurların olduğunu gündeme getirerek bunların aslında mükemmel olan Hıristiyan vahyinin kısmi yansımaları olduğunu her fırsatta muhataplarına hatırlatıp, onları Hıristiyan mesajının gerekliliği konusunda ikna etmelidir.

(6) Sonuç olarak Hıristiyan olmayan dinsel gelenekler, her ne kadar iyi ve güzel unsurlara sahip olursa olsun onlar aslında mükemmel olan Hıristiyan vahyinin kısmi bir yansımasına sahip oldukları için Hıristiyan mesajı sayesinde tamamlanarak ifa edilmelidir. Bu anlayışa göre, Hıristiyan olmayan dinsel gelenekler bir nevi Hıristiyan mesajına yani İncil'e bir hazırlık olarak görülmektedir. Çünkü onların tek başlarına yani Hıristiyanlıktan veya diğer bir deyişle Hı-

ristiyan hakikatinden yani İsa-Mesih'ten bağımsız olarak taraftarlarını kurtuluşa ulaştırmaları mümkün değildir.[3]

Edinburgh toplantısı ile başlayan Kudüs (1928), Tambaram (1938) toplantılarıyla devam eden Hıristiyan mesajının yani İncillerin Hıristiyan olmayanlara daha etkili ve verimli bir şekilde nasıl sunulacağı ve bu süreçte bu insanlarla nasıl bir ilişki içinde olunması gerektiği hususu, II. Dünya savaşının başlamasıyla sekteye uğramıştır. 1954 Evanston toplantısıyla tekrar gündeme gelen bu konu 1967 Kandy toplantısıyla Dünya Kiliseler Birliğinin gündemine iyice oturmuştur. Zira bu toplantıda Hıristiyanların kendilerini Hıristiyan olmayan dinsel geleneklerin taraftarlarına daha iyi tanıtmak için onlarla arkadaşlık ve dostluk ilişkisi içinde olmaları gerektiğinin altı çizilerek diyalojik ilişki hararetle teşvik edilmiştir.[4] Çünkü Dünya Kiliseler Birliği yetkililerine göre, dinlerarası diyalog misyonerliğin bir parçasıdır ve tüm Hıristiyanlar tarafından Tanrı'nın misyonu olarak görülerek ifa edilmeye çalışılmalıdır.[5] Yine Dünya Kiliseler Birliğine üye olmakla beraber Evanjelik Hıristiyanlar olarak bilinen gruplar da 1974 yılında İsviçre'nin Lozan kentinde yaptıkları toplantı sonunda yayınladıkları bildiride Hıristiyanları diyalog sürecinde muhataplarından bir şeyler öğrenmeye değil, İsa-Mesih'in İncilini daha iyi sunmak için onları tanımaya ve anlamaya yönelik bir dinlerarası diyalogun Hıristiyanlar tarafından kabul edilebilir olduğu vurgulu bir şekilde dile getirmişlerdir.[6]

Katolik olmayan kiliselerin bu faaliyetlerine paralel olarak Roma Katolik Kilisesi de 1962-1965 tarihleri arasında Katolik Kilisesini tüm kurumlarıyla beraber modern dünyaya açmak için düzenlenen II.

---

3 Craknell, *Justice, Courtesy and Love*, ss. 196vd.,; Craknell, "The Theology of Religion in the IMC and WCC 1910-1989", *CD*, 19(1991), ss. 3-17.

4 "Christians in Dialogue with Men of Other Faiths", *Religion and Society*, 14/2, 1967, ss. 64-69; ayrıca bkz., Aydın, *Monologdan Diyaloga*, ss. 190-193.

5 Bkz., "Christians in Dialogue with Men of Other Faiths: The Zürich Aide Mémoire", S. Samartha, ed., *Living Faiths and Ecumenical Movement*, Geneva: WCC, 1971, ss. 33-45.

6 J.D. Douglas, *Let The Earth Hear His Voice: International Congress on World Evangelisation, Lausanne*, Minneapolis: World Wide Publication, 1975, s.3.

Vatikan Konsilinde resmileştirilen "Kilisenin Hıristiyan Olmayan Dinlerle İlgili Deklârasyonu" adlı dokümanda Hıristiyanların Hıristiyan olmayanlarla diyalog adı altında daha olumlu bir ilişki içinde olmaları gerektiği vurgulanmıştır. Devamla aynı doküman, Katolik Kilisesinin diğer dinsel geleneklerde bulunan doğru ve kutsal şeyleri reddetmediğini ifade edilerek onların tüm insanlığı aydınlatan mükemmel Hıristiyan vahyinin kısmi yansımaları olduğunu açıkça ileri sürmektedir.[7] Dahası konsilin bir başka dokümanında *Hıristiyan olmayan dinsel geleneklerde bulunan doğru ve hakikatler Kilise tarafından İncilin mesajına bir hazırlık olarak görülerek* İncilin mesajıyla söz konusu bu doğru ve hakikatlerin bir anlam kazanacağının altı çizilmektedir.[8] Aynı konsilin diğer dokümanlarında da Hıristiyan olmayanlara İncili duyurmak ve nihayetinde onları Hıristiyanlaştırmak için onlarla iyi ilişkiler kurulması gerektiği vurgulu bir şekilde ifade edilmektedir.[9] Konsilinin bu anlayışı istikametinde 1964 yılında kurulan *Hıristiyan Olmayan Dinler Sekreterliğ*inin kuruluş amaçlarından biri de *Hıristiyan olmayanların Hıristiyan inancını ve yaşamını layıkıyla tanıyıp ona saygı göstermesi ve sempati ile bakmasını sağlamak* olarak ifade edilmiştir.[10]

II. Vatikan Konsili ve Diyalog Sekreterliğinin bu genel politikası çerçevesinde başlayan dinlerarası diyalog çalışmalarında, başta Kilisenin en yüksek karar mekanizması (*magisterium*) olmak üzere Hıristiyan yetkililer, her fırsatta bir taraftan Hıristiyan olmayan dinsel geleneklerin bazı iyi ve güzel unsurlar ihtiva ettiklerini ifade ederken, diğer taraftan da bu unsurların aslında İsa-Mesih'te tecelli eden mutlak, mükemmel ve herkes için bağlayıcı vahyin kısmi yansımaları

---

7 "Declaration on the Church to Non-Christian Religions (Nostra Aetate)", A. Flannery, ed., *Vatican Council II: The Counciliar and Post Counciliar Documents*, Dublin: Dominican Publication, 1975), 2:2

8 *Lumen Gentium*, 16:1; ayrıca bkz., *Ad Gentes Divinitus* 9; *Lumen Gentium* 17.

9 Bkz., *Ad Gentes Divinitus* 13:1; 15:8; 39:1; 40:2.

10 Secreteriat For Non-Christian Religions, "Attitudes of the Church Towards Other Religions: Reflections and Orientations on Dialogue and Mission", *Bulletin*, 56 (1984), s. 127; diyalog sekreterliği ve faaliyetleriyle ilgili ayrıntılı bilgi için bkz., Aydın, *Monologdan Diyaloğa*, ss. 121vd.

olduğunu ileri sürerek onların ancak bu mükemmel Hıristiyan vahyiyle mükemmelleşip tamamlanabileceğini açıkça ifade edilmiştir.[11] Diyalogun Kilise çevreleri tarafından, misyonerliğin yeni bir vasıtası hatta Kilisenin misyon politikasının ayrılmaz bir parçası olduğunu açık ve net olarak ortaya koymak için Papa II. John Paul'un 1990 yılında yayımladığı *Redemptoris Missio*[12] ve 1991 yılında *Papalık Dinlerarası Diyalog Konsili* ile *İnsanların Evanjelizasyonu Örgütü* tarafından ortaklaşa yayımlanan *Dialogue and Proclamation*[13] adlı resmi dokümanların diyalog ve misyonla ilgili öğretilerine daha yakında bakmak istiyoruz. Zira bu dokümanlarda diyalog ve misyon ilişkisiyle ilgili ifade edilen hususlar, Roma Katolik Kilisesinin misyon politikasını açıkca gözler önüne sermektedir.

Redemptoris Missio

1990 yılında Papa II. John Paul tarafından yayımlanan *Redemtoris Missio*'nun içeriği incelendiğinde onun genelde Kilisenin misyonerlik faaliyetlerinin şu andaki durumu ile gelecekte alması muhtemel durumu üzerinde bir değerlendirme olduğu görülür. Bu genelge, şu soruların ışığı altında Kilisenin evanjelik misyonunun evrenselliğini ve geçerliliğini vurgulamak için yayımlanmıştır. "*Hıristiyan olmayanlar arasında misyonerlik çalışmaları hala geçerli midir? Bu çalışmalar dinlerarası diyalogla yer değiştirmiş midir? Kilisenin misyonerlik çalışmalarının temel amacı, beşeri gelişmeyi sağlamak değil midir? Hıristiyanlık dışında her hangi bir dinde kurtuluşa ermek mümkün müdür? (Eğer mümkünse) niçin misyonerlik çalışmalarına ihtiyaç vardır*" (RM 4:3). Bu sorulardan hareketle RM'nin gerçekte dinlerarası

---

11 Bkz., Papa VI. Paul, *Evangelii Nuntiandi*, 53; Papa II. John Paul, *Redemptor Hominis*, 11:2; Aydın, *Monologdan* Diyaloğa, ss. 134vd.

12 Pope John Paul II, "Redemptoris Missio: An Ecyclical Letter on the Permanent Validity of the Church's Missionary Mandate", W.R. Burrows, ed., *Redemption and Dialogue: Reading Redemptoris Missio and Dialogue and Proclamation*, Maryknoll: Orbis Books, 1993, ss. 3-55.

13 Pontifical Council For Interreligious Dialogue & Congregation For the Evangelization of Peoples, "Dialogue and Proclamation: Reflections and Orientations on Interreligious Dialogue and the Proclamation of the Gospel of Jesus Christ", *Bulletin*, 77, 1991.

diyalog faaliyetleriyle, Kilisenin misyon faaliyetleri arasındaki ilişkiyi ortaya koymak için yayımlanmış bir doküman olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz. Zira bu sorulara ilaveten Papa II. John Paul diyalogla misyon arasındaki ilişkiyi belirlemek için Kilisesinin Hıristiyan olamayanlarla ilişkilerine de değinmektedir. Bu konu, genelgenin beşinci bölümünde "Diğer Dinlerdeki Kardeşlerimizle Diyalog" başlığı altında işlenmektedir.

İlk bölümde Papa II. John Paul, diyalogu, "karşılıklı bilgi edinme ve zenginleşme vasıtası ve metodu" olarak tanımlar ve onu "Kilisenin evanjelik misyonunun ayrılmaz bir parçası" olarak niteler. Çünkü ona göre, "İsa-Mesih'i ilan etmekle dinlerarası diyalogla meşgul olmak arasında çatışma ve tezat yoktur" (RM 55:1). Bu ifadeden görüldüğü üzere Papa II. John Paul İsa'yı dolayısıyla da Hıristiyan mesajını Hıristiyan olmayanlara sunmayla diyalog arasında hiçbir aykırılık ve çelişki olmadığını ifade ederek *diyalogun, aslında İsa'yı diğer insanlara sunmanın yeni bir yolu* olduğunu açıkça itiraf etmektedir. Yine bu bölümde Papa II. John Paul, dinlerarası diyalog sürecinde Hıristiyanlar tarafından "Kilisenin sıradan kurtuluş vasıtası olduğu ve sadece onun kurtuluş vasıtalarına tam olarak sahip olduğu inancının" sürekli olarak Hıristiyanlara hatırlatılması gerektiğini vurgulu bir şekilde ifade etmektedir. (RM 55:3) Görüldüğü üzere Papa II. John Paul bu ifadesiyle diyalogun yeni bir misyonerlik vasıtası olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Çünkü bu ifadeye göre, Hıristiyan olmayan dinsel gelenekler hiçbir şekilde taraftarlarını kurtuluşa iletecek güce sahip değildir. Bu güce sadece Hıristiyanlık sahiptir. Bu nedenle diyalog sürecinde Hıristiyanlar, Hıristiyanlığın bu özelliğini her fırsatta dile getirerek Hıristiyan olmayanları Hıristiyanlaştırmaya çalışmalıdır.

İkinci bölümde, Papa John Paul Kutsal Ruhun mevcudiyetinden dolayı Hıristiyan olmayan dinlerin sahip olduğu değerlere Kilisenin saygı ve hürmet göstermesi gerektiğini II.Vatikan Konsili ifadelerine atıfta bulunularak ifade ettikten sonra, diyalog sürecinde Hıristiyan-

ların diyalog muhataplarının dinlerinde *"sözün tohumlarını"* ve *"bütün insanları aydınlatan hakikatin bir yansımasını"* bulabileceklerinin altını çizerek vurgulamaktadır. Yine o, diyalog sürecinde Hıristiyan olmayan dinlerin, Hıristiyanlar için bir meydan okuma yani onları kendilerine getirme aracı olduğunu belirtirmektedir. Zira, ona göre diyalog sayesinde Hıristiyan olmayan dinlerin meydan okumaları, Kiliseyi İsa'nın mevcudiyetinin işaretlerini ve Hıristiyan olmayan dinlerdeki Kutsal Ruhun çalışmasını hem keşfetmeye hem de onaylamaya teşvik eder (RM 56).

Burada görüldüğü üzere, Papa II. John Paul, Vatikan Konsilinin, Hıristiyan olmayan dinlerin kutsal ve değerli unsurlarının Hıristiyan hakikatinin yani İsa-Mesih'in bir yansıması olduğu şeklindeki ifadelerini yeniden gündeme getirmektedir. Buna göre Hıristiyan olmayan dinlerdeki hakikatler ve kutsal şeyler onlarda gizli olarak bulunan İsa-Mesih ve Kutsal Ruh sayesindedir. Yoksa bu dinlerin tek başlarına bağımsız olarak herhangi bir değeri yoktur. Devamla Papa II. John Paul, Hıristiyanlığın yapı taşı olan İsa-Mesih'i "herkesin tek kurtarıcısı, Tanrıyı açıklayabilen ve O'na götüren tek kişi" olarak ilan eder ve kurtuluşun ancak onun vasıtasıyla mümkün olabileceğini iddia eder (RM 5:1).

Bu ifadeye göre, İsa'nın dışında hiçbir dinsel figür kurtuluş vasıtası değildir. Kanaatimize göre, Papa bu ifadesiyle İsa'nın yegane kurtuluş vasıtası olması ve mutlaklılığı üzerine vurgu yapmakla dinsel çoğulculuk bağlamında diğer dinlerin dinsel figürlerini ona paralel ve tamamlayıcı olarak gören anlayışlarının önüne geçmeye çalışmaktadır. Çünkü Papa bu ifadesiyle, kurtuluş konusunda diğer dinsel figürlerin İsa'nın yanında sözlerinin dahi edilmesinin mümkün olmadığını göstermeye çalışmaktadır. Paul Knitter'e göre bu sözleriyle Papa, Hıristiyan vahyi olan İsa'ya eşdeğer olabilecek diğer vahiyleri sadece reddetmekle kalmamakta aynı zamanda birbirlerinden öğrenmek

suretiyle birbirlerini tamamlayan vahiyleri de reddetme yoluna gitmektedir. [14]

Hıristiyanlığın yapı taşı olan İsa-Mesih'i bu şekilde tek ve mutlak kurtarıcı olarak ilan ettikten sonra, Papa şu ifadeleriyle İsa-Mesih'te olan bu kurtuluşun alanını genişleterek tüm insanları onun kapsamına almaya çalışmaktadır.

Kurtuluşun evrensel olması demek onun sadece açıkça İsa'ya inanan ve Kiliseye dahil olanlar için olduğu anlamına gelmez. Zira, kurtuluş tüm insanlar için ön görülmüştür. Bu nedenle o, somut olarak herkes için mevcut olmalıdır. Ancak, geçmişte olduğu gibi günümüzde de açıktır ki pek çok insan İncil'in mesajını bilme, kabul etme veya Kiliseye dahil olma fırsatına sahip değildir. İnsanların içinde yaşadıkları sosyal ve kültürel şartlar buna izin vermemektedir. Bu nedenle günümüzde insanların çoğunluğu başka dinsel geleneklerde bulunmaktadır. Bu insanlar için İsa'da olan kurtuluş, ilahi inayet sayesinde ulaşılabilir olmuştur. Bu ilahi inayet, onları resmen kilisenin üyesi yapmaz ancak manevi ve maddi durumlarını Kiliseyle uzlaştırarak onları aydınlatır. Bu ilahi inayet, Mesih'ten gelmektedir ve onun kendini kurban etmesinin Kutsal Ruh tarafından ifade edilmesinin sonucu gerçekleşmektedir. Bu şekilde her insan ilahi inayetle kendi özgür işbirliği sayesinde kurtuluşa ulaşır. (RM 10).

Bu paragraf dikkatlice incelendiğinde onun, II. Vatikan Konsilinden sonra dinlerarası diyalog sürecinde Hıristiyan olmayanların pozisyonu konusunda Papa II. John Paul'un ve dolayısıyla da Katolik Kilisesinin temel öğretisini yansıttığı görülür. Bu bağlamda bu paragraftan şu sonuçları çıkarabiliriz.

Katolik Kilisesine göre, kurtuluş temelde, İsa-Mesih'in şahsında tüm insanlığa bahşedilen Hıristiyan kurtuluşudur. Ancak o, evrensel olarak bütün insanlara şamil kılınmaya çalışılmaktadır. Normal ola-

---

14 Bkz., Paul F. Knitter, *Jesus and the Other Names: Christian Mission and Global Responsibility*, Maryknoll: Orbis Books, 1996, s. 133.

rak bu kurtuluşu elde etmek için İncil'in mesajını kabul etmek veya Kiliseye bilfiil üye olmak gerekir. İşte kişiyi kurtuluşa ulaştıracak yollar bunlardır. Ancak, günümüzde Kilise dışında ve başka dinsel geleneklere mensup insanlar arasında yaşantılarında, Hıristiyanlığın veya İncil'in mesajının hedeflediği iyi ve güzel davranışların var olduğu kişiler görmek mümkündür.

Papaya dolayısıyla da Katolik Kilisesine göre söz konusu bu kişilerin sahip oldukları bu iyilik ve güzellikler onların kendi geleneklerinden değil, Kilise dışında da aktif olarak eylemde olan Kutsal Ruh'un çalışmalarından kaynaklanmaktadır. Buna göre, Hıristiyan teslis inancının üçüncü unsuru olan Kutsal Ruh, hem Kilise içinde yani Hıristiyanlıkta hem de Kilise dışında yani Hıristiyan olmayan dinsel geleneklerde faaliyettedir ve onun bu faaliyeti sonucunda Hıristiyan olmayanlar da Hıristiyanlığın kurtuluşuna dahil edilmektedir. Bu anlayışa göre, Hıristiyan olmayanlar şöyle veya böyle Hıristiyan mesajıyla veya Hıristiyanlıkla alakalıdırlar. Çünkü onların kendi dinsel gelenekleri onları kurtuluşa götürecek değere sahip değildir. Sonuç olarak Papa II. John Paul'a göre, Hıristiyan olmayanlar için de kurtuluşa ulaşma imkanı vardır. Ancak bu iman onların kendi dinsel gelenekleri sayesinde değil, İsa'nın onlardaki gizli varlığı ve Kutsal Ruhun evrensel olarak onlarda faaliyette bulunmasıyla elde edilmektedir.

Papa John Paul 1994 yılında kaleme aldığı *Tertio Millenio Adveniente* adlı havarilik mektubunda Hıristiyan olmayan dinlerin İsa'da ve Hıristiyanlıkta tamamlandığını iddia ederek Hıristiyan olmayan dinlerin konumu ile ilgili olumsuz tavrını devam ettirmiştir. "Bedenleşen Kelam, [İsa-Mesih] insanlığın tüm dinsel geleneklerindeki mevcut özlemin yerine getirilmesidir. Bu yerine getirme bizzat Tanrı tarafından hasıl edilmiştir ve o tüm insanî/beşeri beklentileri aşkınlaştırır niteliktedir... Böylece, Mesih, tüm dünya dinlerinin özle-

minin yerine getirilmesidir... Mesih üzerine bina edilen din bir zafer dinidir."[15]

Sonuç olarak Papa II. John Paul, *Redemtoris Missio*'da *diyalogun Kilisenin evanjelik misyonunun ayrılmaz bir parçası ve temel unsuru olduğunu açık ve net olarak ifade etmektedir.* Papa John Paul'e göre Kilise kendi kimliğine sahip çıkmak ve bu kimliğin gerektirdiği misyonunu hakkıyla yerine getirmek için diğer dinsel geleneklerin taraftarlarıyla mutlaka diyalog ilişkisi içinde olmalıdır. Nitekim Papa II. John Paul Hıristiyan olmayan dinsel geleneklerin taraftarlarıyla diyaloga girmenin esasında Kilisenin asli görevi olan İncil mesajını tüm dünyaya yaymasının ayrılmaz bir parçası olduğunu şu ifadelerle belirtmektedir. *"Dinler arası diyalog Kilisenin evanjelik misyonunun bir parçasıdır. Mesih'i (Hıristiyan olmayanlara) ilan etmekle dinler arası diyalogla meşgul olmak arasından herhangi bir tezat ve çatışma yoktur".*[16]

Dialogue and Proclamation

1991 yılında *Papalık Dinlerarası Diyalog Konsili* ve *İnsanların Evanjelisazyonu Örgütü* yetkililerince hazırlanan ve resmen onan *Diyalog ve İlan* adlı bu doküman temelde dinler arası diyalogla İsa-Mesih'in tüm insanlara ilan edilmesi/sunulması arasındaki ilişkiyle ilgili şu sorulara yanıtlar bulmayı hedeflemektedir

Eğer Kilise diyalogla meşgul oluyorsa, bu onun İsa-Mesih'te kurtuluşu ilan etmekten vazgeçtiği anlamına mı gelmektedir? Tam tersine, şayet Kilise İsa-Mesih'i vaaz etmeyle meşgul oluyor ve insanlara ona iman etmeyi ve vaftiz olmak suretiyle kiliseye katılmayı öneriyorsa, bu diyalogun artık geçerli olmadığı anlamına mı gelmektedir? Bu ikisi

---

15 Francesco Gioia, ed., *Interreligious Dialogue: The Official Teaching of the Catholic Church*, Boston: Pauline Books, 1994, s. 108.

16 *Redemptoris Missio*, 55.

(diyalog ve ilan) karşılıklı olarak birbirini dışlamakta mıdır? Onlar birbirlerini iptal mi etmektedir? Aralarında nasıl bir ilişki vardır?[17]

Bu temel sorulara yanıt bulmak için hazırlan bu dokümanın diyalog ve misyon ilişkisiyle ilgili kilometre taşı sayılabilecek en önemli ifadesi şüphesiz ki hemen başında yer alan şu cümledir. "Diyalog ve ilanın her biri kendi başına Kilisenin tek olan evanjelik misyonunun tamamlayıcı unsurları ve hakiki formları olarak görülmelidir. Onların her ikisi de kurtarıcı hakikatin insanlara sunulmasını hedeflemektedir." (DP, 2). Görüldüğü üzere bu ifadede, Kilise yetkilileri Hıristiyan olmayanlarla "dinlerarası diyalog" adı altında diyalojik ilişki içinde olma ile İsa-Mesih'i dolayısıyla da Hıristiyan mesajını/hakikatini onlara sunma yani misyonerlik arasında herhangi bir çelişkinin asla söz konusu olmadığını; aksine onların birbirlerini tamamlayan usurlar olduklarını açıkça ifade etmektedir. Çünkü onların her ikisi de Kilisenin misyonunun asli unsurudur. Dolayısıyla onların birlerlerinin yeri alması diye bir şey asla söz konusu değildir.

Diyalogla İsa-Mesih'i insanlara sunmanın nasıl Kilisenin misyonunun birbirini tamamlayıcı iki unsuru olduğunu izah etmeden önce, Kilise yetkilileri doküman boyunca kullanacakları evanjelizasyon, diyalog, ilan ve ihtida terimlerine açıklık getirmişlerdir. Biz de dokümanın diyalog ve misyon ilişkisiyle ilgili öğretisini daha net olarak ortaya koyabilmek için öncelikle Kilise yetkililerinin söz konusu terimlere yükledikleri anlamlara dikkat çekmek istiyoruz.

Evanjelizasyon: Bu terim genel olarak Kilisenin misyonuna işaret etmektedir. *Evangelii Nuntiandi* adlı genelgesinde Papa VI. Paul evanjelizasyonu "iyi/müjdeli haberi yani İncili tüm insanlığa sunmak ve onun etkisiyle insanlığı dönüştürmek ve yenilemek" (EN, 18) olarak tanımlamaktadır. Evanjelizasyon vasıtasıyla Kilise, sunduğu mesajın güçünü insanların hem bireysel hem de kolektif bilinçlerine

---

17 Arinze, "Dialogue and Proclamation: Two Aspects of the Evangelising Mission of the Church", *Bulletin*, 77(1991), ss. 201-202; Bu dokümanın detaylı bir analizi için bkz, Dupuis, "A Theological Commentary: Dialogue and Proclamation", ss. 131-157.

yerleştirmek istemektedir. (DP, 8). İnsanların kendilerine sunulan Hıristiyan mesajını kabul ederek dönüşüme uğramaları için Kilise, evanjelik misyonunu şu vasıtalarla/eylemlerle yerine getirmeye çalışır. "Hazır bulunma ve tanıklık, sosyal gelişmeyi ve beşeri özgürlüğü taahhüt etme, ibadet, dua ve tefekkür, dinlerarası diyalog, ilan/tebliğ, soru sorma ve sorulan soruları yanıtlama" (DP, 2).

Diyalog: Kişiler arasından onları ortak bir hedefe kilitleyen karşılıklı bir ilişkidir. Diyalog, Kilisenin evanjelik misyonunu teşkil eden tüm aktivitelere nüfuz etmesi gereken saygı ve dostluktur. Nitekim dokümanı hazırlayan kurumlardan *İnsanların Evanjelizasyonu Örgütü'nün* başı olan Kardinal Jozef Tomko dokümanı tanıtmak için düzenlenen basın toplantısında diyalog vasıtasıyla Kilisenin "Sözün tohumları" ve "tüm insanları aydınlatan hakikatin yansıması" olarak nitelenen Hıristiyan hakikatini tüm dünyada aşikar kılmaya çalıştığının altını çizmiştir. (DP, 9).

İlan: İncil mesajını ve Tanrı'nın İsa-Mesih'in şahsında tüm insanlar için öngördüğü kurtuluşu tüm insanlara sunma/tebliğ eylemidir. İlan, İsa'ya iman etmeye ve vaftiz vasıtasıyla inananlar toplumu olan Kiliseye katılmaya davettir. İlan umuma açık ve merasimle yapılacağı gibi özel/hususi sohbetler vasıtasıyla da olabilir. (DP, 10).

İhtida: Dokümanda ihtida kişinin tüm kalbiyle Tanrıya teslim olması için kalbini O'na döndürmesi eylemi olarak tanımlanmakta ve bunun da ancak Hıristiyan inancını kucaklamakla mümkün olacağı ifade edilmektedir. (DP, 11).

Katolik Kilisesi yetkililerinin evanjelizasyon, diyalog, ilan ve ihtida terimlerine yüklediği bu anlamları birlikte ele alıp değerlendirdiğimizde şunu rahatlıkla söyleyebiliriz: Kilise, insanlığın, müjdeli haberlerin yani İncili'in değerini duyup hissetmesi ve sonuçta onu kabul ederek dönüşmesi için evanjelik bir misyona sahiptir. Bu misyon sadece insanlara İncili'in ve İsa-Mesih'in sunulmasıyla yerine getirilemez. Bundan dolayı Hıristiyanlar, sahip oldukları mesajı yani İsa'yı veya İncil'i Hıristiyan olmayanlara sunma yanında, bu işlemi

daha etkili ve verimli bir şekilde yapabilmek için onlarla diyalojik ilişki kurmaları gerekmektedir. Buna göre, hem ilan hem de muhatapla kurulacak diyalojik ilişki vasıtasıyla Kilisenin evanjelik misyonunu yerine getirilmeye çalışılmalıdır. Bu noktadan hareketle Hıristiyanların, Hıristiyan olmayanlarla diyalojik ilişkiye girmesinin altında yatan temel etkenin, onların Hıristiyan olmayanlara ve onların dinsel geleneklerine teolojik açıdan değer vermesi değil, aksine Hıristiyan olmayanları Hıristiyanlaştırarak Hıristiyan olmayan dinleri bertaraf etmek olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz.

Diyalog ve İlan dokümanında kullanılan terimlere Kilise yetkililerinin hangi anlamlar yüklediği bu şekilde verdikten sonra şimdi diyalog ve misyon ilişkisi detaylı olarak incelemek için dokümanın "Dinlerarası Diyalog ve İlan" adlı üçüncü ölümünü ayrıntılı olarak ele almak istiyoruz. Dokümanın bu bölümünde temel olarak diyalogla İsa'nın tüm insanlara ilan edilmesi arasındaki ilişki gözler önüne serilmeye çalışılmaktadır. Bu bağlamda dinlerarası diyalog ve İsa'nın tüm insanlara ilanının/sunulmasının Kilisenin evanjelik misyonunun asli unsurları olduğu ifade edildikten sonra, her ikisinin de meşru ve gerekli olduğunun altı çizilmektedir. *Diyalog ve İlan* birbiriyle içli dışlıdır. Onlar birbirlerinin yerini alamaz. Yani ne diyalog ilanı ne de ilan diyalogu geçersiz kılar. Hıristiyanlar için gerçek/hakiki bir dinlerarası diyalog, İsa-Mesih'i diğer insanlara daha iyi tanıtmayı, sevdirmeyi ve kabul ettirmeyi gerektirmektedir. İsa-Mesih'i diğer insanlara sunmanın en iyi yolu onlarla diyalojik ilişki kurmaktır. (DP.77). Bu pasajla, *Diyalog ve İlan* dokümanı yukarıda ifade ettiğimiz Papa II. John Paul'ün *Redemptoris Missio*'sunu izleyerek diyalog ve ilanın Kilisenin misyonunun ayrılmaz iki parçası olduğunu Hıristiyanlara bir kez daha anımsatmaktadır.

Tüm Hıristiyanlar Kilisenin tek olan misyonunu ifa etmenin/yerine getirmenin iki yolu olan diyalog ve ilan işiyle meşgul olmaya çağrılmaktadır. Onların bunu yapabilmesi şartlara ve bu iş için yaptıkları hazırlıklara bağlıdır. Onlar şu hususu hiçbir zaman akılla-

rından çıkarmamalıdır: Diyalog, Kilisenin tüm misyonunu teşkil etmemektedir. Diyalog hiçbir zaman ilanın/misyonun yerini alamaz. O, Kilisenin evanjelik misyonu doruk noktaya ulaşıp tamamlanıncaya kadar devamlı surette ilana (Hıristiyan mesajının sunumuna) hizmet eder. Hıristiyanlar dinlerarası diyalogla meşgul olurken insanların kalplerine ve sahip oldukları dinsel geleneklere ekilen "sözün tohumlarını" keşfedeceklerdir". (82).

Bu pasajı derinliğine incelediğimizde diyalog ve misyon ilişkisiyle ilgili Katolik Kilisesi yetkililerinin şu noktalara dikkat çektiğini görürüz:

(1) Diyalog da tıpkı Hıristiyan mesajının Hıristiyan olmayanlara sunulması gibi, Kilisenin evanjelik misyonunu ifa etmesinin bir yoludur.

(2) Diyalog vasıtasıyla Kilisenin misyonunun yerine getirilebilmesi için, bazı hazırlıkların yapılması gerekir.

(3) Diyalog hiçbir şekilde Hıristiyan mesajını diğerlerine sunmanın yerini alamaz. Yani Hıristiyan olmayanlarla diyalojik ilişkiye girecek olan Hıristiyanlar artık Hıristiyan mesajını onlara sunmanın gerekli olmadığı gibi bir izlenime kapılmamalıdırlar. Aksine onlar diyalogu, Hıristiyan mesajını Hıristiyan olmayanlara daha etkili ve verimli bir şekilde sunma aracı olarak görmelidirler. Hatta doküman daha da ileri giderek diyalogun, Hıristiyan mesajının sunumunun "zirve noktaya ve dolgunluğa" ulaşması için yapılması gerektiğinin de altını çizmektedir. Buna göre, Hıristiyanların, Hıristiyan olmayanlarla kuracağı diyalojik ilişki, Hıristiyan mesajının onlara sunumuna hizmet edecektir. Durum böyle olunca da diyalog sürecine katılan Hıristiyanlar, muhataplarından bir şeyler öğrenmeye çalışarak dönüşüm yaşamak yerine daima onlara bir şeyler öğretmeye çalışarak onları dönüştürmeye ve sonuçta da Hıristiyanlaştırmaya çalışacaklardır. Buna göre, karşılıklı öğretme ve öğrenmenin olmadığı; sadece muhataba bir şeyler öğretmenin ve onu dönüştürmeye çalışmanın esas olduğu bir diyalog ortamının verimli ve faydalı olabilmesi ve böylece

dünya barışının sağlanmasına hizmet etmesi hiçbir şekilde mümkün değildir.

(4) Hıristiyan olmayanlarla kurulacak diyalojik ilişki sayesinde Hıristiyanlar, Hıristiyan hakikati olan İsa-Mesih'in şöyle veya böyle diğer dinsel geleneklerde ve onların taraftarlarının yaşamlarında da yansımasını bulduğunu keşfedeceklerdir. Bu son noktayı biraz açmak istiyorum. MS. II. yüzyılda Kilise Babalarından Justin Marty tarafından geliştirilen, Hıristiyan olmayan dinsel geleneklerde ve onların taraftarlarının yaşamlarında, mükemmel Hıristiyan vahyi/hakikati olan İsa-Mesih'in kısmi yansımalarının bulunduğunu ifade eden "Sözün Tohumları" (*the Seeds of the Word*) ilkesi, II. Vatikan Konsili ile başlayan dinlerarası diyalog sürecinde de Hıristiyan yetkililer tarafından sıkça kullanılan bir ifade olmuştur. Buna göre, Hıristiyan olmayan dinsel gelenekler, Hıristiyan hakikatinden bağımsız hiçbir geçerliliğe sahip değildir. Çünkü onlar, Hıristiyanlıktan bağımsız olarak bir hakikate sahip değildir. Onların sahip olduğu hakikat tam ve mutlak hakikat olan Hıristiyan hakikatinin kısmi yansımasıdır. Dolayısıyla Hıristiyan olmayan dinsel gelenekler, Hıristiyan hakikati vasıtasıyla mükemmelleştirilmelidir.[18] Bu noktada haklı olarak şöyle sonuca varabiliriz: *Hıristiyan olmayan dinsel geleneklerdeki hakikati, kendi hakikatlerinin kısmi yansıması olarak gören Hıristiyanlar, dinlerarası diyalog sürecine doğal olarak kendi hakikatlerini/mesajlarını muhataplarına sunmayı amaçlayacaklardır. Hıristiyan olmayanların yaşamlarındaki iyi ve güzel şeyleri tam ve mükemmel Hıristiyan hakikatinin yansıması olarak gören Katolik Kilisesi yetkililerinin bunun dışında başka bir amaç taşıdıklarını düşünmek fazla iyimserlik olur.*

Değerlendirme

Diyalog ve misyon ilişkisiyle ilgili olarak Papa II. John Paul'un *Redemptoris Missio*'su ve Papalık Dinlerarası Diyalog Konseyi ile İnsanların Evanjelizasyonu Örgütü tarafından ortaklaşa hazırlanan

---

[18] Paul F. Knitter, *Introducing Theologies of Religions,* Maryknoll: Orbis Books, 2002, s. 65.

Diyalog ve İlan dokümanlarından yaptığımız nakilleri bir bütün olarak ele alıp değerlendirdiğimizde bu iki dokümanın en çarpıcı yanının, Kilisenin diğer dinsel geleneklerin taraftarlarıyla diyaloga girmedeki hedefleriyle alakalı olarak diyalogun Kilisenin misyon politikasının ayrılmaz bir parçası olduğunun altını kalın harflerle açık-seçik bir şekilde çizmesi olduğunu söyleyebiliriz. Çünkü başlangıçta da ifade ettiğimiz üzere, dinlerarası diyalogun kurumsal olarak gündeme taşındığı II. Vatikan Konsilinden itibaren, bu dokümanların yayımlanmasına kadar Katolik Kilisesi yetkilileri, Hıristiyanları Hıristiyan olmayanlarla diyalojik ilişkiye girmeye teşvik ederken bunu, Hıristiyan mesajını onlara daha etkili ve verimli bir şekilde sunmak için yapmaları gerektiğini açık ve net ifadelerle belirtmemişlerdi. İşte bundan dolayıdır ki hem *Redemptoris Missio*'nun hem de *Diyalog ve İlan'ın* genel anlamda dinler arası diyalogun ve özelde ise Hıristiyan-Müslüman diyalogunun gelişmesine olumlu bir katkı sağladığını söylemek hiçbir şekilde mümkün değildir. Aksine bu dokümanlar, Hıristiyan olmayanların dinlerarası diyalogun mahiyeti ile ilgili şüphe ve endişelerini daha da artırarak onun gelişimini olumsuz olarak etkilemişlerdir. Zira bu dokümanlarda Papa başta olmak üzere Katolik Kilisesi yetkilileri Hıristiyanları, Hıristiyan olmayanlarla onlara İsa-Mesih'i daha iyi tanıtmak, sevdirmek ve sonunda Hıristiyanlaştırmak için diyalojik ilişki içinde olmaya teşvik etmektedir. Buna göre dinlerarası diyalogun temel amacı, Hıristiyan olmayanlarla iyi ve dostane ilişkiler kurmak suretiyle İsa'nın dolayısıyla da Hıristiyan mesajının onlar tarafından tanınıp bilinmesini sağlamaktır. Kısaca birbirini tamamlayan bu iki dokümana göre, Katolik Kilisenin diğer dinsel geleneklerin taraftarlarıyla diyalojik ilişki kurmak istemesinin en temel sebebi, onlara Hıristiyan mesajını sunarak onları Hıristiyanlaştırmaktır.

Katolik Kilisesinin 1990'lı yıllarda yayınladığı resmi dokümanlarından açıkça ifadesini bulan diyalogun misyonerliğin yeni bir vasıtası ve ayrılmaz bir parçası olduğu hususu son dönemlerde yayınlanan diğer bazı dokümanlarla da iyice pekiştirilmiştir. Örneğin 9 Ağustos

2000 tarihinde dönemin papası II. John Paul'ün denetiminden geçtikten sonra – Nisan 2005'de XVI. Benediktus adıyla papa olan- dönemin İnanç ve Doktrin Komisyonu başkanı Kardinal Joseph Ratzinger'in imzası ile yayımlanan *Dominius Iesus*[19] adlı dokümanda Kilisenin evanjelik ayrılmaz bir parçası olan dinlerarası diyalogun İncilin mesajını tüm insanlara yaymak için bir vasıta olarak kullanılması gerektiği vurgulu bir şekilde ifade edilmektedir.[20] Devamla söz konusu doküman Hıristiyan olmayanların kurtuluşa ermek için mutlaka şöyle veya böyle Kilise ve İsa-Mesih'le ilintili olmaları gerektiği açıkça ifade edilmektedir. Çünkü bu dokümana göre Kilise kurtuluş için mutlaka gereklidir ve İsa-Mesih'te kurtuluşun tek ve yegane vasıtasıdır. Dahası bu doküman Hıristiyanları, diyalog sürecinde tek ve yegane kurtuluş yolu olan İsa-Mesih'i Hıristiyan olmayanlara sunacak ortamı bulamadıklarında, süreci yani diyalogu terk etmeye de çağırmaktadır. [21]

Roma Katolik Kilisesinin son dönemlerde yayımladığı dokümanlardan örnekler vererek açıklamaya çalıştığımız diyalog-misyon ilişkisiyle ilgili ifade ettiğimiz hususlar bir bütün olarak ele alıp değerlendirdiğimizde onlardan şu temel sonuçları çıkarabiliriz: (1) Katolik Kilisesi yetkilileri önceliği Hıristiyan olmayanlarla diyalojik ilişki kurmaya değil, misyonerliğe yani Hıristiyan mesajının onlara daha etkili ve verimli bir şekilde sunmaya vermektedir. (2) Diyalog, bu amacı gerçekleştirmek için bir vasıta olarak görülmektedir. (3) Eğer diyalog, bu temel amacı gerçekleştirmeye hizmet etmiyorsa terk edilmelidir. Bu noktada son olarak şu hususun altını çizmek istiyoruz. Kilise yetkilileri dinlerarası diyalogu Kilisenin misyonun ayrılmaz bir parçası olarak nitelendirerek onun aslında Hıristiyan olmayanları Hıristiyanlaştırmak için yeni bir misyon vasıtası olduğunu açıkça ifade etmektedirler. Diyalogun bu şekilde nitelendirilmesi "diyalog çağı" olarak adlandırılan günümüz dünyasında farklı dinsel gelenek

---

19 Congregation For The Doctrine of The Faith, "Declaration On The Unicity And Salvific Universality Of Jesus Christ and The Church (Dominius Iesus)", Roma: 2000.

20 *Dominius Iesus*, 2, 22.

21 *Dominius Iesus*, 20.

taraftarlarının birbirleriyle kuracakları yapıcı ilişkiyi son derece olumsuz bir şekilde engelleyeceği aşikârdır. Dolayısıyla bu olumsuz imadan kaçınmak için Hıristiyanlar diyalogu misyonerliğe değil, misyonu diyaloga dâhil etmelidir[22] Eğer bu yapılırsa, o zaman farklı dinsel gelenek taraftarlarıyla diyalojik ilişkiye girilmesi Kilisenin temel misyonu olan Hıristiyan mesajının Hıristiyan olmayanlara sunulması için yapılmaz. Aksine farklı din mensuplarının birbirleriyle diyalojik ilişki kurmaları temel misyon olarak görüleceğinden misyonerlik, Hıristiyan olmayanları, Hıristiyanlaştırmak için değil, aksine onların birbirleriyle diyaloga girmesini sağlayan bir vasıta olarak görülecektir.

Kısaca Roma Katolik Kilisesinin son dönemlerde yayımlanan resmi dokümanlarından yaptığımız nakiller açıkça göstermektedir ki Hıristiyan yetkililerine göre, hakiki bir dinlerarası diyalogun amacı, Hıristiyan olmayanlara İsa-Mesih'i tanıtmak ve bilinir kılmak için onu ilan etmek/anlatmak olmalıdır. Yani diyalog sürecinde Hıristiyan diyalog muhataplarının temel amacı, diğer dinsel geleneklerin taraftarlarıyla daha olumlu ve yapıcı ilişkiler kurarak İncilin mesajını onlara daha etkili ve verimli bir şekilde sunmaktır.

Yirminci yüzyılın ikinci yarısından sonra başta Roma Katolik Kilisesi olmak üzere resmi Hıristiyan kurumları tarafından dillendirilmeye başlanan "dinlerarası diyalog" söyleminin aslında Hıristiyan mesajını Hıristiyan olmayanlara sunarak onları Hıristiyanlaştırmanın gittikçe zorlaştığı bir ortamda geliştirilmiş yeni bir misyon yöntemi olduğunu ortaya koyduktan sonra son olarak Müslümanlar olarak bizlerin ne yapmamız gerektiği ile ilgili birkaç hususa işaret ederek konuyu sonlandırmak istiyorum. Resmi Hıristiyan kurumlarının dinlerarası diyalogu Hıristiyan mesajını Hıristiyanlara daha etkili ve verimli olarak sunmak için kullanmaları bizim bu sürece iştirak etmemize engel olarak görülmemelidir. Aksine Müslümanlar olarak bizler söz konusu kurumların diyalog adı altında yapmak istedikleri-

---

22 Bkz., Knitter, *Jesus and the Other Names*, s. 142.

nin bilincinde olarak onların amaçlarını boşa çıkarmak için kendi diyalog politikamızı geliştirmeliyiz. Bu bağlamda eğer Hıristiyanlar diyalogu kendi inançlarını bize anlatmak için bir vasıta olarak kullanıyorsa biz de diyalogu kendi inançlarımızı onlara anlatmak için bir fırsat olarak görmeli ve bu fırsatı en verimli bir şekilde değerlendirmek için gayret göstermeliyiz. Unutulmamalıdır ki en iyi ve verimli tebliğ yöntemi muhatapla kurulacak olan diyalojik ilişkidir. Nitekim Kur'an'ı Kerim[23] biz Müslümanları diğer din mensuplarıyla veya hiçbir dine mensup olmayanlarla konuşur ve tartışırken bunu şiddet ve zorlama metotlarına başvurmaksızın akıllı ve uygar bir şekilde yapmaya ve muhataplarımıza karşı nazik ve kibar olmaya davet etmektedir. Hele hele tahrip edilen Müslüman ve İslam imajının düzeltilmeye her zamankinden daha fazla ihtiyaç duyduğumuz günümüz dünyasında Müslümanların kendilerine uzatılan diyalog elini terk etme lüksü yoktur.

---

[23] Bkz., 16 Nahl, 125; 3 Ali-İmran, 159.